

OUDE LAND- EN KORENMATEN

IN HET GENTSE A° 1478

Pieter Donche

In een register uit 1567 (met aanvullingen tot 1576) van de Gentse St.-Pietersabdij van ontvangsten van inkomsten uit cijzen en renten te Zwijnaarde en Zevergem vonden we een merkwaardig geheugensteuntje voor de omrekening van land- en korenmaten die in 1478 reeds als verouderd aangevoeld werden.¹ Bedoeling was allicht om de oppervlaktes zoals lezers die aantreffen in vroeg 15de-eeuwse registers correct te kunnen omrekenen naar de nieuwere die in 1478 al courant in gebruik waren (en wellicht ook nog in 1567).

In het register staat op de eerste ongenummerde folio het volgende:

*Extraict uut zeker oudt boucxken ghescreven
anno XIII^C LXXVIIJ ligghende te Ste Pieters
int' contoir inde upp(er)^{ste} la ande veijnstre
folio primo pagina versa,*

*Nota daer de roede es XIIIJ voeten daer es het
nijeu(wen) bundere IX^C roeden ende d'houde bundere
VIIJ^C r(oeden)*

*D'nijeu(wen) bundere reket men metten ghemete, elck
ghemet drij hondert roeden*

*D'houde bundere reket men metten dachwande, elck
dachwant es twee hondert roeden,*

Item IIJ ghemeten voor 't nijeu(wen) bundere.

Item vier dachwant-maecken d'houde bundere.

*Nota daer de roede es XX voeten daer reket men
met dach(wan)t, elc dachwant es hondert roeden,
waeraf de vier dachwanden maecken 't nijeu
bundere,*

*Item een houd dach(want) es IIIJ^{XX} roeden ende d'houde
bundere es IIJ^C XX roeden ende 't nijeu bundere IIIJ^C
roeden.*

¹ Rijksarchief te Gent, Sint-Pietersabdij, 1ste reeks, nr. 398, eerste (ongenummerde) folio.

Nota vander cooren mate int' Ghentsche

<i>t'mudde</i>		<i>XIJ halsters</i>
<i>t'halstere</i>		<i>IIIJ mod</i>
<i>Biertale</i>	<i>maect</i>	<i>IJ mod of I spent</i>
<i>Modekin</i>		<i>IJ achte</i>
<i>½ mod</i>		<i>I achte of eenen cop</i>

*Nota de cooren mate inde casselrie
van Audenaerde*

<i>De rasiere</i>		<i>VIIJ francx, X mod Ghendts</i>
<i>De rasiere</i>	<i>maect</i>	<i>IIIJ anotten</i>
<i>Anot</i>		<i>IJ francx, IJ mod I acht</i>
<i>Een franckaert</i>		<i>I mod ½ acht Ghendtsche mate</i>

Een muekin zaets, dat's L roeden in Zeeuerghem articulo 26

Oppervlaktematen

Als basiseenheid geldt de roede, die blijkbaar normaal 14 voeten groot is (onder de 'Nota' heeft men het over een andere roede van 20 voeten groot). Men legt uit waarin een *nieuwe* en een *oude bunder* van elkaar verschillen. Dat verschil is niet zo groot, resp. 900 en 800 roeden. Het verschil lijkt ontstaan door de wens om vanaf een bepaald ogenblik de bunder, vanouds opgedeeld in 4 dagwanden, te herdefiniëren met een opdeling in 3 gemeten om zo de populaire oppervlaktemaat *gemet*, in gebruik in veel Vlaamse kasselrijen, er in te betrekken. Een *gemet* was vanouds opgedeeld in 300 roeden, een dagwand in 200 roeden, maar door als tussenmaat het *gemet* te willen gaan gebruiken ten koste van de dagwand, werd - omdat een tussenmaat om praktisch te zijn nu eenmaal een eenvoudige breuk moet zijn (in casu 1/3de versus 1/4de) de 'nieuwe' bunder 12,5 % groter dan de 'oude' bunder.

Onder de eerste *Nota* ziet men dat er op sommige plaatsen blijkbaar ook 'roeden van 20 voeten' gebruikt worden, verschillend dus van de 'gewone roeden' (van 14 voeten). Laten we die speciale roede hierna *rv20v* noemen. 100 *rv20v* maakte één dagwand en 4 dagwand (400 *rv20v*) één nieuwe bunder, schrijft men. Dus 900 (gewone) roeden was gelijk aan 400 *rv20v*. Één *rv20v* was dus gelijk aan 2,25 gewone roeden. De ene roede was dus zeker de andere niet ...

Onder de tweede *Nota* vestigt men de aandacht op nog een andere verouderde maat: de 'oude dagwand'. Laten we die hierna *odw* noemen. Deze was, schrijft men, gelijk aan 80 'roeden'. Maar zoals verder blijkt bedoelt men hier ook weer geen 'gewone roede' (anders klopt de rekening niet). Laten we dit een *ar* noemen ('andere roede').

Een oude bunder bestond uit 320 *ar*.

Een nieuwe bunder bestond uit 400 *ar*.

Gezien een oude bunder 800 'gewone roeden' was, is, volgens de eerste uitspraak, 1 *ar* = 2,5 gewone roeden.

Gezien een nieuwe bunder 900 'gewone roeden' was, is volgens de tweede uitspraak, 1 *ar* = 2,25 gewone roeden.

De *ar* blijkt dus iets groter of gelijk aan de *r20v*, al naar gelang de uitspraak ...

Een oude dagwand is dan ook hetzij 200, hetzij 180 gewone roeden en dus ofwel gelijk aan ofwel iets kleiner dan de 'gewone' dagwand.

Korenmaten in het Gentse

De grootte van elk van de vele korenmaat-eenheden is het eenvoudigst af te lezen wanneer we elke eenheid omrekenen naar zijn waarde uitgedrukt in de kleinste eenheid. De kleinste eenheid blijkt de *cop* blijkt te zijn (ook *achte* genoemd):

Mudde	12 halsters	96 cop
halster	4 mod	8 cop
biertale	2 mod	4 cop
spint	2 mod	4 cop
modekin	2 achte	2 cop
mod	2 achte	2 cop
achte		1 cop

Korenmaten in de kasselrij Oudenaarde

Hier blijkt de *franckaert* de kleinste Oudenaardse korenmaat te zijn. Zijn equivalent in Gentse maat wordt expliciet gegeven, dus herleiden we hier ook alles tot de *cop*.

rasier	4 anotten	20 cop, wat klopt met 10 mod Gents
anot	2 franckaert	5 cop, wat klopt met 2 mod 1 acht Gents
franckaert	1 mod ½ acht Gentse maat	2,5 cop

Extrait des lettres ouit bou
 ans par l'abbé de Saint-Pierre
 fut entré par l'abbé de
 folio primo pagina versa

Nota d'au de Boude est par docteur d'au est fet
 par boude. ip. Boudey ende d'oude boude
 Boude

Un boude rehentmy metty gmette, est
 gmette d'ou gmette Boude

D'oude boude rehentmy metty d'oude boude, est
 d'oude boude d'oude gmette Boude

Je en gmette boude boude boude.

Je en d'ou d'oude boude boude boude.

Nota d'au de Boude est par docteur d'au rehentmy
 met d'ou, est d'oude boude d'oude boude
 Boude de d'ou d'oude boude boude boude
 boude

Je en d'ou d'ou d'ou d'ou Boude d'ou d'oude
 boude d'ou d'ou Boude ende boude boude d'ou
 Boude

Nota d'au de Boude mette fut gmette

L'indice Boude Boude Boude Boude	}	Boude Boude Boude Boude
--	---	----------------------------------

Nota de Boude mette fut gmette

De Boude De Boude Boude Boude	}	Boude Boude Boude Boude
--	---	----------------------------------

Rijksarchief te Gent, Sint-Pietersabdij, 1ste reeks, nr. 398, eerste folio.